

Свобода сильніша, ніж її ворог

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ

Університети штурмить

Удосконалення мережі закладів вищої освіти України — скорочення і об'єднання — буде і, як кажуть у Львові, нема на те ради.

Академічний книжковий подарунок

Книжковий подарунок від Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського — це напрацювання колективу за 20 років.

Підземні бурі: моніторити можна, передбачити неможливо

Інформація, що промайнула в мережах про те, що в Києві можливий семибальний землетрус, налякала багатьох.

Сторозтерзаний ворогом Харків

24 лютого 2022 року о 5-й годині ранку він побачив у своєму вікні на кухні, як з півночі летіли справжні ракети.

«Свобода повинна перемагати завжди, коли хтось кидає їй виклик», — ці слова Президент України Володимир Зеленський сказав під час зустрічі з представниками Національного університету оборони США. Вони стосуються територіальної цілісності країн (насамперед — України), свободи думки і слова, свободи наукових досліджень тощо. Сьогодні ці свободи знову потребують захисту світу, спільних дій, концентрації зусиль, короткотермінових та довготривалих програм підтримки.

24 лютого 2024 року виповниться два роки, як колони російських танків на півночі, півдні та сході перетнули кордони нашої країни, а російські ракети почали бити по житлових будинках, наукових установах, школах і університетах. За два роки, за статистикою Міністерства освіти і науки, пошкоджено чи зруйновано 700 наукових лабораторій, тисячі науковців виїхали в інші регіони чи за кордон. Втім, відновити наукову інфраструктуру складно (на це, за під-

рахунками МОН, потрібно понад 1,2 мільярда доларів), але можливо. Найгірше — людські втрати. За даними активістів проекту «Моя наука», котрі намагаються знайти й зберегти прізвище кожного вченого, якого вбила росія, за два роки загинуло понад 100 науковців. Не закінчать свої дослідження і не здобудуть нові знання для людства фізики, хіміки, біологи, мікробіологи, археологи, геологи, історики, мовознавці, музеєзнавці, економісти, соціологи, ентомологи. Більшість із них закінчили університети й обрали наукову роботу після 1991 року, після розвалу СРСР. Тобто це наше ще одне «Розстріляне відродження».

Втім, попри все, і країна, і наука — вистояли. У багатьох випадках науковці самі відновлюють пошкоджені будівлі, шукають і знаходять кошти на нове обладнання, долучаються до міжнародних проектів і консорціумів. Наприклад, власноруч накрили пливкою дах розбитого корпусу співробітники обсерваторії

імені С.Я. Брауде (Харківщина). Долучилися до відновлення розбитих корпусів учені Інституту радіофізики та електроніки ім. О.Я. Усикова НАН України (Харків). І викладачі, і студенти допомагали закрити фанерними щитами вікна навчальних корпусів Каразінського й Шевченкового університетів (вікна було вибито взимку, під час ракетних ударів по Харкову та Києву). Фахівці ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» самотужки повністю відновили та ввели в експлуатацію лінійний резонансний прискорювач ЛУЕ-40, який є єдиним в Україні джерелом електронів з енергією до 100 МеВ (рішення про виділення коштів для ННЦ було ухвалено на Генеральній асамблеї EUROfusion).

За два роки війни українські вчені виконали проривні наукові дослідження у багатьох галузях науки і, окрім цього, реагували на виклики, які створює війна. Наприклад, науковці досліджують стан довкілля після підриву росіянами

греблі на Каховській ГЕС; аналізують дані щодо безпеки атомних станцій; досліджують стан річки Ірпінь біля Києва й готують пропозиції щодо її відновлення; конструюють безпілотні літальні апарати (зокрема і підводні); придумують механізми для гуманітарного розмінування; створюють протези для людей, які втратили кінцівки під час бойових дій. А також виконують сотні інших, важливих для «оборонки», економіки (і найосновніше — для людей) досліджень.

Ці дослідження були б неможливі без підтримки світової спільноти (зокрема і наукової). Гранти, міжнародні програми мобільності, стипендії, а інколи й просто добре слово та слова «мій дім — твій дім» допомагають українським ученим втриматися «на плаву». І не втрачати впевненості, що свобода справді може бути і є сильнішою, ніж будь-який її ворог. І що свобода (яка нині є синонімом України) — переможе.

Світлана ГАЛАТА

Війна. Вистояти і перемогти

Продовжуємо хроніку українського спротиву

8 грудня. Україна може отримати літаки Gripen

Україна та Швеція обговорюють спільну роботу у сфері інновацій, а також ймовірну передачу Збройним Силам України літаків Gripen. Про це йшлося під час зустрічі міністра оборони України Рустема Умерова, заступника міністра оборони України генерал-лейтенанта Івана Гаврилюка та верховного головнокомандувача Збройних сил Швеції генерала Мікаеля Бюдена. Головнокомандувач Збройних сил Швеції зазначив, що питання передачі літаків Gripen Україні обговорюється як на політичному, так і на військовому операційному рівні.

Бої біля Авдіївки. У районі Авдіївки цілодобово тривають запеклі штурми росіян. Офіцер 59-ї окремої мотопіхотної бригади імені Якова Гандзюка Сергій Цехоцький розповів, що над головою весь час «висять» дрони-камікадзе «Ланцет» і БпЛА-розвідники «Орлан». Таких інтенсивних боїв за всю війну не було, ворог зосередив біля Авдіївки понад 40 тисяч особового складу. Українські воїни продовжують стримувати ворога, успішно відбито 30 атак противника.

Розвідувальний комплекс. Уряд Німеччини відправив до України розвідувальні безпілотники, снаряди, гранатомети, автомобілі та аптечки. Оновлений перелік пакета допомоги опубліковано на сайті уряду ФРН. Зокрема, вперше передано 1 сучасний розвідувальний безпілотний комплекс LUNA NG та ще 10 розвідувальних дронів VECTOR (раніше Україні було передано 142 такі безпілотники). Окрім того, українським військовим уперше передано 70 автоматичних гранатометів MGW.

9 грудня. Україна готує бригади для наступальних операцій

Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба в коментарі The Wall Street Journal заявив, що Україна готує бригади Сил оборони до нових контрнаступальних та оборонних операцій. За його словами, будь-яка пауза у бойових діях дасть росії шанс на накопичення сил та підготовку до нових атак проти України.

Запеклі бої по всьому фронту. На фронті за добу сталося майже 100 бойових зіткнень, по всьому фронту тривають запеклі бої. Як повідомив Генштаб, російські окупанти наступають у районах Куп'янська, Кремінної, Бахмута, Авдіївки, Мар'їнки та Вербового. У напрямку Куп'янська відбито 11 атак у районах Синьківки, Петропавлівки та Іванівки. Найжорстокіші бої точаться за Авдіївку та Мар'їнку.

10 грудня. Плацдарм на лівому березі Дніпра

ЗСУ продовжують наземні операції та утримують позиції на лівому березі Дніпра, а біля Кринок ведуть бої з російськими окупантами. Про це йдеться в огляді аналітиків Інституту вивчення війни (ISW). Окрім того, за твердженнями російських військорів, українські війська захопили нові позиції на Великому Потьомкінському острові (на південному заході від Херсона). За оцінками ISW, українські війська контролюють увесь острів.

Перетворили танки на брухт. За добу Сили оборони знищили 700 російських окупантів, на брухт перетворилися ще 4 ворожі танки, 10 броньованих машин та 6 артилерійських систем. Загальні бойові втрати противника станом на 10 грудня склали 338 820 осіб.

Спалені склади. На Таврійському напрямку Сили оборони України знищили три російські склади з боєприпасами та паливно-мастільними матеріалами.

11 грудня. Майбутнє України — в ЄС

Швеція оголосила про новий пакет гуманітарної допомоги для України на 1,4 мільярда крон (понад \$133 млн). Про це на спільній пресконференції заявили прем'єр-міністр Швеції Ульф Крістерссон та міністр міжнародного співробітництва та зовнішньої торгівлі Йохан Форселл. Кошти передбачено для підтримки систем енергозабезпечення, опалення, а також на продовольство, житло та сферу охорони здоров'я. «Україна бореться за своє виживання та за безпеку й свободу Європи. Це вирішальний час для підтримки України. Майбутнє України — в ЄС!» — зазначається у повідомленні уряду Швеції.

Контратаки ЗСУ. Українські підрозділи провели успішні локальні контратаки й позбавили російські війська повного контролю над селом Степове, що поблизу Авдіївки. Про це повідомило Міністерство оборони Британії з посиланням на дані розвідки. Протягом тижня місто Авдіївка Донецької області продовжувало залишатися ареною найінтенсивніших боїв на фронті в Україні.

Гроші від МВФ. Виконавча рада МВФ ухвалила рішення про виділення наступного траншу Україні в межах Домовленості про розширене фінансування (EFF). Україна отримує близько 900 мільйонів доларів США (663,9 мільйона SDR), які будуть спрямовані на бюджетну підтримку.

12 грудня. Свобода повинна перемагати

Володимир Зеленський виступив у Національному університеті оборони США. Президент закликав підтримувати верховенство права, інституції та альянси, що захищають демократію та бережуть безпеку, зокрема й НАТО. «Я впевнений, що свобода повинна перемагати завжди, коли хтось кидає їй виклик», — зазначив Зеленський.

Наші відбили терикон біля Горлівки. Штурмова група 24-ї окре-

мої механізованої бригади імені короля Данила відбила один із териконів у межах Горлівки та захопила позиції російських військових. Над териконом піднято прапор України.

Перемоги у кібервійні. Кіберпідрозділи Головного управління розвідки Міністерства оборони України атакували податкову систему російської федерації. Про це повідомила пресслужба ГУР. Під час спецоперації військовим розвідникам вдалося проникнути в один із ключових серверів Федеральної податкової служби рф, а далі — у понад 2300 її регіональних серверів по всій росії та на території тимчасово окупованого Криму. Було знищено інфраструктуру одного з основних державних органів терористичної росії.

13 грудня. Справа «Україна проти росії»

Європейський суд з прав людини провів засідання по суті у справі «Україна проти росії» щодо окупації Криму. Як наголосила під час слухання заступниця міністра юстиції України Ірина Мудра, «росія несе відповідальність не лише за акти фізичного насильства, які сталися протягом кількох тижнів після державного перевороту, а й за кампанію політичних репресій, яку згодом запровадив її маріонетковий режим у Криму».

Виконати зобов'язання. Президент Європейської Ради Шарль Мішель перед самітом 14–15 грудня у Брюсселі закликав лідерів ЄС виконати зобов'язання стосовно України. Про це йдеться у листі-запрошенні, яке главам держав та урядів країн ЄС надіслав Мішель.

«Ми повинні надавати Україні постійну і стійку політичну, фінансову та військову підтримку і, зокрема, домовитися про надання 50 мільярдів євро для її довгострокової стабільності. Ми також маємо погодитися на відкриття переговорів про вступ з Україною, тим самим давши їй необхідний сигнал і наблизивши її до нашої європейської родини», — зауважив Мішель.

Збили все. Протиповітряна оборона України в ніч на 13 грудня знищила усі 10 дронів-камікадзе біля Одещини та 10 балістичних ракет, що летіли на Київ.

14 грудня. Світовий банк — Україні

Світовий банк оголосив про виділення 1,34 мільярда доларів США додаткової фінансової допомоги для забезпечення критично важливих державних послуг на національному та регіональному рівнях в Україні.

Друга система ППО Patriot від Німеччини доставлена в Україну. Оновлений список військової допомоги Україні оприлюднено на сайті федерального уряду ФРН. Зазначається, що система ППО Patriot передана із запчастинами та ракетами.

Також у пакеті допомоги — 9 багатопільових транспортних гусеничних засобів Vandvagn 206 (BV206) (раніше було передано 60); 8 вантажівок Zetros (раніше — 224) і стільки ж автоцистерн тої ж марки; 1 великовантажний напівпричіп 8x8 HX81 та 4 напівпричепи (раніше — відповідно 85 і 80), 4 ав-

тотранспортні засоби різного призначення тощо.

Javelin від Естонії. Естонія надає Україні пакет військової допомоги на 80 мільйонів євро, який містить протитанкові ракети Javelin. Про це повідомило Міністерство оборони Естонії у соцмережі X. «Боротьба України за свободу може бути успішною лише тоді, коли союзники й надалі допомагатимуть українцям», — зазначається в дописі.

Порушення законів війни. Управління стратегічних комунікацій Апарату головнокомандувача ЗСУ підтвердило, що російські окупанти на Запорізькому напрямку використали полонених українських військових як «живий щит», паралельно обстрілюючи українські позиції. Офіс генпрокурора повідомив, що ведеться розслідування за фактом порушення законів та звичаїв війни.

15 грудня. Буде створено Український фонд

МЗС України заявило про досягнення на саміті ЄС принципового рішення щодо створення Українського фонду (Ukraine Facility) розміром 50 млрд євро на 2024–2027 роки. 50 млрд євро, що будуть виділені Євросоюзом для України, спрямовуватимуться, зокрема, на підтримку макроекономічної стабільності, відновлення та модернізацію нашої держави, а також приєднання інтеграції в ЄС.

Утилізовано! За добу українські захисники ліквідували 1090 окупантів, 38 ББМ, 14 танків та 11 артилерійських систем. На півдні Сили оборони знищили комплекс відеоспостереження «Муром-М» та дві радіолокаційні станції «Аістьонок».

Українські партизани у Балаклавському районі тимчасово окупованого Севастополя виявили ворожі комплекси станцій радіолокації. Про це повідомляє партизанський рух «Атеш» у телеграм-каналі. «Наші агенти у Балаклавському районі міста Севастополь змогли розвідати комплекси станцій радіолокації», — йдеться у повідомленні. Координати об'єктів передано ЗСУ.

16 грудня. «Якщо у нас закінчатся сили»

Колишній посол України в Лондоні Вадим Пристайко стверджує, що Велика Британія є однією з країн, які за умов «катастрофічного розвитку війни» в Україні можуть направити до нашої країни збройні сили. Таку думку дипломат висловив в інтерв'ю *Радіо Свобода*. «Якщо у нас закінчатся сили, закінчатся солдати, закінчиться озброєння, яке ви нам недопоставляєте, вам доведеться ухвалити рішення про те, щоб допомогти збройними силами. І в країні, які наближаються до цього рішення. Британія — одна з них, найперша у цьому списку», — вважає він.

Допомога Литви. Збройні сили Литви передали Україні чергову партію військової допомоги. Про це повідомляє литовський мовник LRT із посиланням на Міноборони Литви. До неї увійшли кілька мільйонів набоїв і кілька тисяч снарядів для переносних протитанкових гранатометів малої дальності, а також близько тисячі розкладних ліжок.

Українські безпілотники атакують. У росії заявляють про атаку українських безпілотників на гірничо-збагачувальний комбінат у курській області. У железногорському районі безпілотники пошкодили лінію електропередачі, яка живить один з об'єктів михайлівського ГЗК. Удару також завдано в районі залізничного вокзалу міста Дмитрієва — пошкоджена компресорна станція.

17 грудня. Розбито аеродром ворога

СБУ та ЗСУ провели атаку на аеродром «морозовськ» у ростовській області. Про це *Укрінформу* повідомили поінформовані джерела. За словами співрозмовника агентства, летовище було важливою цілью, адже там дислокується 559-й бомбардувальний авіаційний полк повітряно-космічних сил рф.

На летовищі в момент удару перебували до 20 літаків СУ-34 та три радіолокаційні станції. І хоча росіяни поспішили оголосити, що вся техніка ціла, є інформація, що кілька літаків згоріли.

Прибули 24 самохідні міномети Rak із Польщі. За допомогою цих мінометів українські воїни зможуть вести вогонь, перебуваючи під захистом сталеві броні. Після стрільби самохідний міномет може швидко залишити позицію та відійти на безпечну відстань.

18 грудня. Послабити російську «машину війни»

Європейський Союз ухвалив 12-й пакет економічних та індивідуальних санкцій проти росії. «Ми застосуємо жорсткий набір заходів, включно з новим переліком осіб та економічними заходами, які мають надалі послабити російську «машину війни». Ми залишаємося твердими у наших зобов'язаннях перед Україною та будемо продовжувати підтримувати її боротьбу за свободу і суверенітет», — зазначив з цього приводу Високий представник ЄС Жозеп Боррель.

Допомога країнам, які приймають українських біженців. Єврокомісія оголосила про виділення 65 мільйонів євро країнам, що приймають на своїй території громадян України, які рятуються від розв'язаної рф війни. «Кошти виділено для підтримки Болгарії, Чехії, Польщі та Румунії у розміщенні людей, які рятуються від російської агресії проти України», — йдеться у повідомленні на сайті Європейської комісії.

19 грудня. Наближення до справедливості

Головний здобуток нашої держави — це «збережений жовто-блакитний прапор у нашій державі». Другий важливий здобуток — це історична перемога європейськості нашої держави й наближення до справедливості. Про це сказав Президент України Володимир Зеленський на підсумковій пресконференції, повідомляє *Укрінформ*.

Снаряди зробиємо самі. У Міноборони повідомили, що Україна планує виробляти на своїй території дрони-камікадзе і 155-мм боєприпаси в кількості, яка зможе покрити різницю між потре-

ВИПРОБУВАННЯ

бою й допомогою, наданою партнерами. Про це сказав заступник міністра оборони Іван Гаврилук у коментарі BBC.

Отруйний газ. Українські військові, які відбивають російську агресію у Запорізькій області, стикнулися з новою загрозою — використанням окупантами отруйного газу як зброї. Про це повідомляє CNN. Упродовж останнього тижня в районі Оріхова було зафіксовано дев'ять випадків, коли росіяни з дронів скидали їдкий та легкозаймистий газ на українські позиції, що призвело до загибелі бійця.

20 грудня. 50 тисяч дронів на місяць

Виробництво в Україні FPV-дронів сягнуло понад 50 тисяч одиниць на місяць; наступного року обсяги істотно зростуть. У 2025 році планують виготовити 1 мільйон FPV-дронів, понад 10 тисяч ударних дронів середньої дальності польоту та понад тисячу безпілотників із дальністю від 1000 км. Про це повідомив міністр з питань стратегічних галузей промисловості Олександр Камішин.

Створено Таллінський механізм з кіберзахисту. «Сьогодні міністерства закордонних справ України, Великої Британії, Данії, Естонії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Польщі, США, Франції та Швеції створили Таллінський механізм з кіберзахисту», — поінформував міністр закордонних справ Дмитро Кулеба. Група також тісно співпрацюватиме з Євросоюзом і НАТО та залишається відкритою для приєднання нових учасників.

21 грудня. Відтермінування виплати держборгу

Група офіційних кредиторів України з країн G7 та Паризького клубу погодилася призупинити виплати за офіційним боргом до 2027 року. Як повідомили в Мінфіні, відповідний меморандум про взаєморозуміння підписав міністр фінансів України Сергій Марченко.

Тримасю лівий берег. Протягом доби, як розповіли у нашому Генштабі, російські загартники не припиняли атаки на позиції Сил оборони на шести напрямках, а також лівому березі Дніпра, де закріпилися наші захисники, всього відбулося 86 бойових зіткнень, ворог зазнав утрат.

«Дружити» диктатурами. Посол США при НАТО Джуліан Сміт повідомив, що американська сторона має інформацію, підтверджену супутниковими знімками, про те, що Північна Корея поставила до росії понад тисячу контейнерів з боєприпасами. У США вважають, що Пхеньян в обмін на боєприпаси хоче отримати від РФ військові технології.

22 грудня. Ворожі СУшки долітались!

Українські захисники опівдні знищили одразу три російські винищувачі-бомбардувальники Су-34 на південному напрямку. Як пояснили в Повітряних силах ЗСУ, ворожі літаки вдалося «підловити» на їхньому ризику — вони намагалися скинути керовані авіабомби на більшу глибину за лінію зіткнення.

Провадження за фактами катувань. Станом на 22 грудня офіційно відомо про 3800 цивільних, які зазнали тортур від рук окупантів. Проте повні цифри, за словами генпрокурора Андрія Костіна, можуть бути значно вищими. Нині розслідується понад 1100 кримінальних проваджень за фактами катувань. Повідомлено про підозру понад 80 особам, з яких 18 уже засуджено.

23 грудня. Біля Авдіївки гаряче

Українські захисники продовжують стримувати ворога, який не полишає спроб оточити Авдіївку. Сили оборони відбили 23 атаки ворога східніше Новобахмутівки, Степового, Авдіївки, а також 17 атак у районах Первомайського та Невельського Донецької області. Також за інформацією нашого Генштабу, росіяни намагаються вибити підрозділи Сил оборони з плацдармів на лівобережжі Дніпра на Херсонщині, протягом доби здійснили 15 безрезультатних штурмових дій і зазнали значних втрат.

Херсон під обстрілом. Увечері 23 грудня російські військові завдали масованих ударів по Херсону. Потужні вибухи було чути у кількох районах міста. Про це у телеграмі повідомив керівник МВА Роман Мрочко. За його словами, армія РФ поцілила у житлові квартали, виникло декілька пожеж.

24 грудня. Артилерійська коаліція

У січні 2024 року в Парижі розпочне роботу Коаліція артилерії з посилення української армії. Про це повідомив заступник міністра оборони України Іван Гаврилук під час зустрічі з делегацією Сенату парламенту Франції. Він заявив, що ЗСУ зацікавлені у подальшій закупівлі для своїх потреб самохідних артилерійських установок Caesar, які продемонстрували високу ефективність і точність у бою. Крім того, йшлося про те, що у 2024 році заплачені випробування управління вогнем САУ Caesar із застосуванням штучного інтелекту. За словами заступника міністра оборони, застосування ІІІ дасть змогу скоротити використання боєприпасів на пристрілку й ураження цілей на 30%.

Збито ще два рашистські літаки. Наші захисники неба знову продемонстрували високий клас, збивши два сучасні російські літаки — Су-34 на Маріупольському напрямку і Су-30 над Чорним морем.

25 грудня. Де тисне ворог?

За інформацією Інституту вивчення війни, російські сили нещодавно просунулися поблизу Авдіївки — на схід від Степового (на північ від Авдіївки). Також геолокаційні кадри показують, що російські війська просунулися на схід від Тернів (на захід від Кремінної).

Фінансування від Світового банку. Україна отримала 1,34 млрд доларів як додаткове фінансування на часткову компенсацію витрат держбюджету України, не пов'язаних зі сферою безпеки та оборони, зокрема на пенсійні виплати та виплати працівникам Державної служби з надзвичайних ситуацій. Як повідомляє Міністерство фінансів, фінансування здійснюється в рамках проекту Світового банку «Підтримка державних витрат для забезпечення стійкого державного управління в Україні».

26 грудня. «Новочеркаськ» — слідом за «Москвою»

Уночі в тимчасово окупованій Феодосії добре запалало — вибухи чуло все місто. Великий десантний корабель Чорноморського флоту РФ «Новочеркаськ» було знищено крилатими ракетами з української тактичної авіації. Цього разу услід за флагманом ЧФ РФ — крейсером «Москва» — прямує «Новочеркаськ», — прокоментував атаку командувач Повітряних сил ЗСУ Микола Олещук, подякувавши пілотам та причетним.

Брифінг Залужного. Військове командування не хоче втручатися у питання, хто може мати відтермінування від мобілізації для захисту України у війні з росією. Про це під час брифінгу заявив головнокомандувач Збройних Сил України Валерій Залужний. «Збройним Силам України, мені особисто — головне, щоб прийшли люди до війська і могли виконувати поставлені завдання. Те, хто яку буде мати відстрочку або не буде мати відстрочки, кого буде призивати держава — на сьогодні, я вважаю, що це не моя компетенція. Для цього є центральні органи виконавчої влади, які можуть це визначити. Мені потрібні люди, мені потрібні боєприпаси, мені потрібна зброя для того, щоб продовжувати ведення бойових дій», — додав він.

27 грудня. Що в «оборонці»?

На кінець 2023 року заводи в Україні у п'ять разів збільшили випуск вітчизняних бронетранспортерів у порівнянні з весною 2023 року. А державні й приватні компанії за 2023 рік виробили у 3,4 рази більше броньованої техніки, ніж у 2022 році. Про це на пресконференції заявив міністр стратегічних галузей промисловості Олександр Камішин 27 грудня. Крім того, посадовець повідомив, що Україна із серпня 2023 року серійно випускає далекобійний дрон-камікадзе, який схожий на «шахед».

Підсумки року від СБУ. У 2023 році співробітники Служби безпеки України ліквідували понад півтисячі російських танків, які обстрілювали та намагалися прорвати позиції Сил оборони. Серед знищених танків країни-агресора — новітні Т-90 і Т-90М, вартість яких становить майже 5 млн американських доларів кожен. Ефективне знищення російських танків на полі бою стало результатом філігранних оперативно-бойових операцій СБУ спільно з підрозділами ЗСУ.

28 грудня. Черговий воєнний злочин РФ

Пресслужба Десантно-штурмових військ повідомила, що троє військових, відео з розстрілом яких з'явилося в мережі, були бійцями 82-ї окремої десантно-штурмової бригади ЗСУ. «Ці кадри — черговий доказ воєнного злочину військовослужбовців збройних сил РФ», — йдеться у заяві. Це кримінальне правопорушення внесено до єдиного реєстру досудових розслідувань, матеріали справи будуть передані до Міжнародного кримінального суду.

Потужна підтримка. Президент Володимир Зеленський у мережі X повідомив, що у 2023 році США надали Україні 34 пакети військової допомоги на суму понад 24 мільярди доларів. «Це «Петріоти», «Абрамси», бронемашини, АТАСМС, артилерійські снаряди, засоби розминування й інше критично важливе обладнання», — додав Президент. — Було ухвалено історичне рішення про надання Україні винищувачів F-16. Ми завжди будемо вдячні за всю цю підтримку».

Аварія на морі. Цивільне судно під прапором Панами підірвалося на ворожій міні у Чорному морі. Як розповіли у Держприкордонслужбі, балкер прямував під завантаження зерном до одного з дунайських портів. Судно втратило хід і керування, на верхній палубі виникла пожежа. Для уникнення затоплення капітан зафіксував судно на міліні.

29 грудня. Наймасованіший удар за війну

29 грудня 2023 року у рамках російського вторгнення в Україну російські військові завдали наймасованішого ракетного удару по містах України, який за кількістю випущених ракет перевершив обстріл 15 листопада 2022 року. Під удар потрапили багато українських міст: Київ, Харків, Дніпро, Одеса, Запоріжжя, Конотоп, Сміла та Львів. Усього росіяни запустили по Україні 158 повітряних цілей: БпЛА, крилаті й балістичні ракети. За повідомленням головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного, сили ППО збили 87 крилатих ракет і 27 ударних БпЛА. У результаті обстрілу загинули 55 і постраждала 171 людина. За даними командування Повітряних сил ЗСУ, росія витратила на чергову масовану атаку по Україні щонайменше 1273 млрд доларів.

Оновлення наглядової ради. Кабмін затвердив склад Наглядової ради акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість». Як розповів керівник Мінстратегпрому Олександр Камішин, до складу ради увійшли прем'єр-міністр України у 2019–2020 роках голова наглядової ради ГО «Аеророзвідка» Олексій Гончарук, президент Київської школи економіки колишній міністр економіки й експолова наглядової ради «Укроборонпрому» Тимофій Милованов, також Ліндзі Сміт — президент та CEO Оборонно-промислової коаліції Аризони (США).

30 грудня. «Бавовна» у Белгороді

Удень було обстріляно Белгород. Міністерство оборони РФ заявило, що вибухи спричинені падінням частин збитих українських ракет, а джерело в українських спецслужбах повідомило, що ураження цивільної інфраструктури в Белгороді є наслідком непрофесійних дій російської протиповітряної оборони, а також навмисних та спланованих провокацій. Окрім того, цього дня міноборони росії заявило про атаку 32 українських дронів на 4 області РФ.

Для відновлення енергоінфраструктури. Німецький державний банк розвитку KfW надасть понад 24 млн євро на відновлення та підвищення стійкості енергетичної інфраструктури в регіонах України, про це йдеться у повідомленні посольства Німеччини в Україні у мережі X.

31 грудня. Рік, коли Україна вистояла

«Це був рік, коли Україна вистояла. Вистояла завдяки вам — українським солдатам і матросам, сержантам і офіцерам. Завдяки кожному з вас», — такими словами привітав військових з Новим роком головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний, наголосивши, що 2024 рік не буде легким, адже боротьба за свободу та майбутнє наших дітей триває.

«Сьогодні ми продовжуємо тримати східний фронт, щоб руйнівний «руссій мір» не прийшов у Слов'янськ, Краматорськ, Дружківку, Костянтинівку, Лиман, Куп'янськ

та інші українські міста», — йшлося у привітанні командувача Сухопутних військ ЗСУ Олександра Сирського.

Скільки збили «Петріоти»? Американські зенітно-ракетні комплекси Patriot збили уже 15 російських ракет «Кинджал» в Україні. Про це заявив речник Повітряних сил Юрій Ігнат в ефірі телемарафону, додавши, що таких систем у нас поки недостатньо.

Новорічний кіберподарунок росіянам. IT-армія України зупинила роботу російських платіжних терміналів Евотор. «Новорічний «праймтайм» на росії став справжнім колапсом, росіяни не можуть платити карткою на касах магазинів, кафе, перукарень чи будь-яких інших бізнесів, що користуються платіжними терміналами», — прокоментували у Мінцифри.

1 січня. Навала дронів і урок від Бандери й Шухевича

У новорічну ніч росіяни запустили по Україні рекордну кількість ударних БпЛА типу «шахед» — 90 штук. Під атаку ворога потрапили Львівщина, Дніпро, Одеса, Хмельницьчина, Вінниччина та Миколаївщина.

Також, як повідомили у Повітряних силах, росіяни завдали удару чотирма зенітними керованими ракетами С-300 по Харківщині, трьома протирадіолокаційними ракетами Х-31П та однією Х-59 з ТОТ Херсонської та Запорізької областей.

У ніч на 1 січня в результаті атаки російських дронів знищено Музей генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича у Львові та пошкоджено університет в Дублянах, де навчався Степан Бандера. Будівля музею зруйнована повністю. Втрачені меморіальні речі Романа Шухевича та скульптура Степана Бандери. «Урок від Бандери та Шухевича: життя слід прожити так, щоб століття по тому ворог вважав твій музей стратегічним об'єктом!», — так прокоментував атаку директор Національного антарктичного наукового центру Євген Дикий.

2 січня. Знову під ударом

Уночі ворог фактично повторив атаку 29 грудня, як за типами ракет, так і за кількістю засобів повітряного нападу. Було масовано обстріляно Київ і Харків. Зранку стратегічні бомбардувальники Ту-95МС випустили не менш як 70 крилатих ракет повітряного базування Х-101/Х-555/Х-55. Близько 07:30 було зафіксовано пуски десяти аеробалістичних ракет Х-47М2 «Кинджал» із винищувачів МіГ-31К. Також Україну було атаковано трьома крилатими ракетами «Калібр», а з півночі — 12 ракетами типу Іскандер-М/С-300/С-400, які летіли по балістичній траєкторії. Крім того, із літаків Су-35 було випущено чотири протирадіолокаційні ракети Х-31П.

Силами та засобами Повітряних сил, у взаємодії з підрозділами Сил оборони України знищено 72 повітряні цілі, зокрема 10 із 10 «Кинджалів». На жаль, не обійшлося без руйнувань і жертв. У результаті атаки загинуло 6 і травмовано 130 людей, зокрема в Солом'янському районі столиці загинула професорка НУ «Києво-Могилянська академія» Людмила Шевцова.

З повідомлення Генштабу. У зоні відповідальності ОСУВ «Хортиця» на Куп'янському напрямку українські захисники відбили 7 атак біля Синьківки та східніше Петропавлівки Харківської області, де ворог без успіху намагався прорвати оборону наших військ.

За повідомленнями Генерального штабу ЗСУ та інформагентств (Продовження в наступному номері)

РЕЗОНАНС

Університети штурмують

Або чому така жорстка реакція на спроби реорганізації українських вишів

На початку другої декади січня до редакції «Світу» надійшло повідомлення, що на засіданні президії Академії наук вищої школи було розглянуто звернення від колективу Одеського державного екологічного університету, який «розпорядженням Кабінету Міністрів України № 7-р від 5 січня цього року передбачено реорганізувати через приєднання до Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова».

Аналізуючи ситуацію, яка склалася з ОДЕКУ, члени президії зазначили, що рішення про реорганізацію розроблялося не публічно, без експертного обговорення, без дотримання визначених законодавством процедур та критеріїв ефективності, не було достатньої аргументації щодо реальних потреб суспільства і держави, тож є ризики, що реалізація задуму «може завдати шкоди українській науці та вищій освіті, а також спричинити неприпустиме у воєнний час посилення соціальної напруженості».

АН ВШ закликала Кабінет Міністрів переглянути розпорядження № 7-р від 5 січня цього року як таке, що не містить належного обґрунтування і не визначає зміст реорганізації. Академія, що об'єднує 480 професорів провідних університетів, вважала за необхідне призупинити розгляд аналогічних проєктів, провести широке експертне обговорення оптимальних шляхів комплексного вдосконалення мережі закладів вищої освіти та наукових установ та закликала уряд забезпечити чітке визначення процедури реорганізації закладів вищої освіти та наукових установ.

Звернення було спрямовано до прем'єр-міністра України Д. Шмигала, міністра освіти й науки України О. Лісового, голови Наукового комітету Національної ради з питань розвитку науки і технологій О. Антоноук.

Відповіді АН ВШ не дочекалася. Точніше, вона була, але в іншій формі, — «хірургічній». Виступаючи на телемарафоні «Єдині новини», заступник міністра освіти і науки Михайло Винницький повідомив: «Минулого тижня відбулося вже остаточне приєднання Одеського екологічного університету до Одеського національного університету імені Мечникова... І це є той випадок, коли ми маємо швидкі хірургічні втручання».

Заступник міністра уточнив, що до кінця лютого в країні мають відбутися загалом 5–6 таких приєднань. А чому так спішно? Бо ми маємо справу, заявив він, з «відверто слабенькими закладами»...

Перелік «відверто слабеньких закладів» та на якій підставі вони так названі, знайти на сторінках сайту МОН не вдалося. Як що комусь погаланити, прохання відгукнутися.

...Відродження чи руйнація?
«Реорганізація шляхом приєднання» торкнулася також харківської Української інженерно-педагогічної академії. 11 січня, як сказано в інформації «Реформа освіти — епоха відродження чи руйнація?», розміщеній на сайті УПА, відбулося зібрання колективу, «викликане

російські агресори обстріляли корпус на Салтівці ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

гострим занепокоєнням та обуренням стосовно підготовки проєкту розпорядження щодо приєднання Української інженерно-педагогічної академії до Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна». На цьому зібранні теж було вирішено спрямувати листи Президенту України, Верховній Раді, прем'єр-міністру та міністру освіти і науки України.

У листі до Президента (з копіями Голові Верховної Ради та прем'єр-міністру) Главу держави просять «особисто втрутитись у ситуацію». Автори зазначають, що 27 грудня 2023 року на конференції трудового колективу було оприлюднено інформацію МОН «щодо можливого об'єднання УПА з іншими закладами вищої освіти м. Харкова». І пан Винницький «надав УПА термін до 15.02.2024 для підготовки та вироблення пропозицій щодо реорганізації». А вже 10 січня стало відомо, що проєкт про приєднання УПА до ХНУ імені В.Н. Каразіна підготовлено та спрямовано до уряду.

УПА просить «не ухвалювати передчасних рішень», надати час «для вироблення дорожньої карти подальшого розвитку УПА, обґрунтування наслідків та впливу такого рішення на функціонування закладу освіти в цілому і підготовку кадрів для професійно-технічної освіти».

Подібного, але гострішого змісту листа було спрямовано й міністру Оксену Лісовому. У ньому уточнено, що ще раніше — 15 грудня — відбулася зустріч Михайла Винницького з ректорами трьох харківських ЗВО: УПА, ХНУ імені В.Н. Каразіна та Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, на якій представник МОН «в безапеляційній категоричній формі» озвучив вимогу щодо «ухвалення позитивного рішення про об'єднання закладів без вагомого обґрунтування доцільності та об'єктивності цієї дії».

У цьому листі Оксену Лісовому могли б нагадати, що тільки торік він особисто підписав подяки шести викладачам «відверто слабенького закладу». Зокрема подяку «За ініціативу та наполегливість, високий професіоналізм, сумлінне виконання службових обов'язків та вагомий особистий внесок у розвиток сфери освіти і науки України» вручено доценту, завідувачу кафедри фізики, електротехніки

та електроенергетики УПА Артему Чернюку, який нині активно відстоює свій виш — єдиний ЗВО України, який готує інженерні кадри для професійної освіти, простіше кажучи, для ПТО.

«Модернізація, яку здійснює МОН, має відповідати науковому підходу», — стверджує він. А отже: спочатку має бути повний критичний аналіз стану проблеми, але ми не бачимо ні критеріїв, ні аналізу. Якщо це оптимізація, то де оптимізаційна модель, у якій прораховано всі дії й наслідки, де експериментальні дослідження, апробація, публічний захист, комунікація?.. «Це якийсь волонтаризм», — не стримався Чернюк, виступаючи на пресконференції, що відбулася на платформі медіа «Накштіло».

Як сказав ректор цього вишу Денис Коваленко: «Виступаємо не проти політики, а проти того, як вона здійснюється». Викладачі та студенти УПА запросили представників МОН віч-на-віч зустрітися з колективом.

Об'єднання — дорівнює ліквідації?

За словами ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Юрія Бойчука, колектив та студенти цього вишу також вважають об'єднання шляхом до ліквідації. В університеті також наприкінці грудня відбулося засідання трудового колективу, на якому його учасники одностайно проголосували проти об'єднання. Каразінський університет — класний, кажуть вони, ми маємо гарний досвід співпраці, але в нас своя специфіка і певною мірою унікальність. Тут готують учителів для дошкільця, позашкільця, початкової та середньої шкіл, а також — для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Цього року університету виповнюється 220 років з моменту заснування. У виші працюють 100 докторів наук, 80 професорів, є навіть один академік, а у рейтингу 200 найкращих українських вишів ХНПУ має найвищий рейтинг серед 15 педагогічних університетів України.

У ХНПУ знайшлося чимало захисників. Колишній віцепрем'єр-міністр України Микола Томенко дорікнув реформаторам з МОН, що вони вирішили «добити» універ-

ситет, який формує територію світоглядного українського Харкова, написавши у фейсбуці: «Переконалий, що ліквідувати чи оптимізувати під час війни потрібно ті виші, які готували зрадників і сепаратистів, а не ті, які виховували героїв і патріотів України!».

Відреагували на плани Міносвіти і в Національній спілці письменників України, закликавши «зважити всі можливі негативні результати ліквідації українського університету на східних рубежах нашої Батьківщини в час, коли українська освіта, українська культура, українська ідентичність набуває винятково важливого значення».

«Покладаємось на МОН»

Саме таку позицію Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна озвучив «Суспільному Новини» проректор вишу Анатолій Бабічев. У попередні роки до Каразінського університету уже доєдналися регіональні інститути Університету банківської справи та Національної академії державного управління. Досвід об'єднань справді продемонстрував значну кількість звільнень працівників цих інститутів, погоджується він. Адрже головне — у кількості студентів: навантаження викладачів і їхні ставки залежать від цього.

Не підтримує скорочення кількості університетів у Харкові місцева влада. Голова Харківської обласної ради Тетяна Єгорова-Луценко повідомила виданню *KHARKIV Today*, що вона просила заступника міністра освіти і науки Михайла Винницького зачекати з таким рішенням. «Мають бути попередні обговорення з колективами, керівництвом закладів, керівництвом області», — каже вона.

Проти об'єднання вишів і харківський міський голова Ігор Терехов, спілка ректорів харківських вишів. Постійно тримає зв'язок з МОН очільник Харківської ОВА Олег Синегубов, сподіваючись на те, що питання зі Сковородинським університетом ще не зовсім вирішено.

Якщо міністерство об'єднає виші, колектив педагогічного університету готовий оскаржувати таке рішення в суді, заявив ректор вишу Юрій Бойчук.

Бренд Таврійського — символ українського Криму

Ще сильніше політичне забарвлення проступає в коментарях захисників Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Коментатори пишуть у мережах: «Це єдиний ЗВО, який вдалося врятувати від окупації й евакуювати з півострова», «Не дамо МОН знищити історичну спадщину Криму», «Закрити Таврійський національний все одно, що заявити, що Крим — не Україна. А «відроджувати справжній ТНУ» будете на базі федерального російського?», «Таврійський університет і інші переміщені виші мають повернутися додому, коли території будуть звільнені ЗСУ».

Інформація про оптимізацію ТНУ з'явилася зненацька. 13 січня на сайті онлайн-медіа «Голос Криму» було опубліковано проєкт розпорядження КМУ про реорганізацію Таврійського національного університету. Ректор ТНУ Валерій Бортняк підтвердив у коментарі *Крим.Реаліті*, що він дізнався про ініціативу МОН... із ЗМІ, після чого в університеті написали звернення до МОН і КМУ, але відповіді не отримали. А 17 січня о 10-й вечора на офіційній сторінці МОН у фейсбуці та інстаграмі було сказано, що ТНУ буде приєднано до Києво-Могилянської академії.

Представники громадськості звернулися до Президента України та уряду. Адресати традиційно мовчали. У МОН пояснили, що мета модернізації — сформувати мережу потужних університетів, що готуватимуть конкурентоспроможних фахівців. А студенти ТНУ мають бути задоволені з того, що одержать диплом більш престижного вишу.

«ТНУ, на жаль, за 10 років фактично втратив всю свою попередню славу, — заявив Михайло Винницький в інтерв'ю «Фактам (ICTV)». — Залишає неясні освітні середовища і з нього формувати майбутній плацдарм для повернення в Крим є недоцільно».

24 січня у Києві відбулась пресконференція колективу Таврійського університету, на якій студенти та викладачі заявили, що боротимуться за свій університет. 25 січня була скликана конференція викладачів і студентів, на якій побував і заступник міністра освіти і науки України Михайло Винницький, і члени Наглядової ради ТНУ, і голова Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров, який заявив, що Меджліс ще виробляє «концентровану позицію», але кримський науковий напрямок має бути збережений.

Минулого року ТНУ відзначив 105-річчя. Володимир Вернадський був одним із його засновників і певний час очолював заклад. Переїхавши з Криму, ТНУ відновив свою роботу в Києві 2016 року. За цей час вручив дипломи 5 тисячам випускників. Нині в Таврійському навчається 2800 осіб (на сайті — близько 3000), у МОН називають трохи більше, ніж 2000. Звісно, і дві, і три тисячі для університету дуже небагато.

В. о. завідувача кафедри східної філології викладачка кримськотатарської мови в ТНУ Афізе Емірамаєва на пресконференції розповіла, що торік, попри війну, до ТНУ вступили 23 кримчанина.

26 січня до Президента України Володимира Зеленського звернувся Мустафа Джемільєв з проханням зберегти університет.

«Деталі та подальші умови приєднання ТНУ імені В. Вернадського до НАУКМА нині — у процесі погодження. Невдовзі вони знайдуть відображення у відповідному розпорядженні КМУ і подальшому наказі МОН», — так відповіли в міністерстві на журналістський запит.

Освітнянка з Києва Тетяна Гуменок-Важинська цілком логічно пише: «Зайшла на сайт МОН, щоб ознайомитись із нормативно-правовими документами, які дозволяють зробити процес оптимізації ЗВО законним і ефективним для держави. Не знайшла. Може, хто підкаже, де можна ознайомитись з дорожньою картою оптимізації закладів вищої освіти, де викладені критерії визначення кращих, де представлені принципи об'єднання чи то закриття закладів? А як щодо ризиків, хтось їх прораховував?»

«Давайте вести діалог»

Пан Михайло Винницький логічно оптимізації пояснює так: 15 років тому в Україні було 670 тисяч випускників шкіл, а сьогодні — 360 тисяч. У середньому на ЗВО припадало 6400 студентів, а тепер — 3400. А мережа — та сама. Через 15 років випускниками шкіл стануть ті, хто народився два роки тому. Відомо, що їх 250 тисяч. Як може держава «витягнути» фінансово мережу напівпорожніх вишів? Пан Михайло уточнює, що річ не у фінансах, а в якості навчання, його модернізації. Насправді — і в тому, і в тому. Та й обговорення проблем почалося не сьогодні. І якщо проблема давня і відома, то чому ж так збурене суспільство, наче йому в наш час і збурюватися немає більше від чого?

Колишній міністр освіти і науки, нині ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України і заступник голови Спільки ректорів України Станіслав Ніколаєнко добре пам'ятає, як проблема оптимізації обговорювалася ще в довоєнний період. На каналі «Суспільне Новини» він каже: «Розумію, що питання назріло. Але єдине, що мене дивує: як це відбувається». Він здивований, що все вирішується одноосібно, без залучення регіональної влади, університетів, їхніх профспілок. А чи створив уряд концепцію відбудови України, концепцію розвитку економіки — хоча б на кілька років наперед, запитує він. А вже саме під майбутню потребу реформувати вищу освіту.

«Скільки має бути університетів, визначатимуть регіони, — переконаний досвідчений управлінець, — вони краще знають, куди буде рухатися їхня економіка». А до МОН і пана Михайла Винницького прохання у Станіслава Ніколаєнка одне: «Робіть це прозоро, відкрито, радьтеся з людьми. Давайте вести діалог — ми зрозуміємо один одного».

Як відбувалися подальші події?

Таврійський залишається Таврійським

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, який МОН намагався приєднати до Києво-Могилянської академії, залишився самостійним університетом. (У МОН уточнюють, що поки що...) Рішення було ухвалено на нараді, що відбулася під головуванням віцепрем'єр-міністра, міністерки з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірини Верещук.

Втім, учасники зустрічі зазначають, що неабиякий вплив на позитивне для таврійців рішення мало звернення лідера кримських татар Мустафи Джем'єлева до Президента України та прем'єр-міністра з проханням «терміново вжити всіх необхідних заходів реагування щодо збереження Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського».

За збереження університету як самостійної одиниці виступила і постійна представниця Президента України в АР Крим Таміла Ташева.

Тепер ТНУ має напрацювати та подати на розгляд МОН стратегію свого розвитку з чітким планом реалізації, завдяки чому виш зможе стати не просто конкурентоздатним освітнім закладом, а й інтелектуальним осередком для повернення й відновлення українського Криму.

Сквородинівці відзначили подвійне свято

У Харківському педагогічному університеті також свято: в останній день січня, коли викладачі та студенти зібралися на урочисте вручення дипломів магістрів, ректор вишу Юрій Бойчук оголосив радісну для сквородинівців новину: харківський педуніверситет ніхто нікуди не приєднуватиме.

— Я пишаюся тим, що на захист нашого університету піднялася вся держава, — зазначив ректор. І повідомив, що цьогогоріч до календаря знаменних дат, який формується в Офісі Президента, внесено 3 грудня — день, коли університет відзначатиме свій ювілей: 220 років від створення його у 1804 році.

УПА продовжувала боротися

5 лютого ректор, викладачі та голова студентського сенату Української інженерно-педагогічної академії провели пресконференцію в Києві, в *Укрінформі*, висловивши обурення «завідомо викривленими публічними висловлюваннями стосовно УПА».

Заступник міністра освіти Михайло Винницький заявив на медіаплатформі *«Накипіло»*, що «рішення про приєднання УПА до ХНУ ім. Каразіна погоджено зі всіма органами центральної виконавчої влади» (хоча на запрошення УПА він так і не відповів) і його дивує реакція УПА, адже «академія

— один із найслабших закладів вищої освіти Харкова і ми не можемо дозволити деградації».

Трохи дивні підходи у пана Михайла до вишів, які він (і МОН) хочуть приєднати до більш потужного ЗВО. Замість того, щоб підтримати те прогресивне, що є в університеті, який приєднується, і показати, що у новому статусі заклад не тільки не втратить, а ще й здобуде (адже такою є одна із цілей оптимізації?), він намагається вразити опонента якомога дошкульніше. І часто не втрапляє в «десятку».

«Ми не в занепаді, а в розвитку», — відповів ректор Денис Коваленко на «деградацію». І він, і колеги розповіли, що за останній рік значно піднялися у рейтингах, успішно співпрацюють з багатьма країнами, є членами європейських Міжнародних товариств — інженерної освіти та інженерної педагогіки, є координаторами проєктів. Спеціальність, яку здобувають студенти — 015 — є унікальною. А саме — майстри виробничого навчання для профтехосвіти, роль якої з кожним роком в Україні тільки зростає. До того ж спеціальність подвійна, оскільки ці майстри потрібні й просто на виробництві. І хоч уже кілька років ані закон, ані «начальство» не вимагають відстежувати, де працевлаштовані випускники, в УПА це робили, і можуть заперечити пану заступнику: моніторинг показує, що рівень працевлаштування випускників УПА не 25 % (за Винницьким), а 55,2 %. І МОН тричі нагороджував виш (за який час, не сказано — авт.), саме за турботу про працевлаштування.

Що тут скажеш? Коли критерії нечіткі, а за два місяці хочеться зробити 5–6 приєднань, залишається шкодувати, що у вишу так і не знайшлося свого високодостойного Мустафи Джем'єлева. 13 лютого Кабінет Міністрів України ухвалив розпорядження «Про реорганізацію Української інженерно-педагогічної академії» (УІПА). «Це означає, що академію невдовзі приєднають до одного з визнаних лідерів української вищої освіти — Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (ХНУ)», — йдеться в урядовій інформації.

Акценти розставить Спілька ректорів?

...Вироблення спільних підходів до реорганізації мережі закладів вищої освіти стало однією з тем засідання Спільки ректорів закладів вищої освіти України 12 лютого. На зібранні були присутні міністр освіти і науки та його заступники, високі представники Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій, інших організацій, причетних до реформування вищої освіти.

Щодо вдосконалення мережі закладів вищої освіти України (скорочення, об'єднання тощо), то воно буде і, як кажуть у Львові, нема на те ради. Як уточнив міністр освіти і науки України Оксен Лісовий, загалом можливі три варіанти. Перший — нічого не робити й дивитися, що з того вийде: хто виживе, хто ні. Другий — вивчати, домовлятися про приєднання-злиття-скорочення на горизонтальному рівні. І третій (якщо не вдасться другий) — процес піде по вертикалі.

Утім, маємо сподівання, що в наступному номері ми розповімо детальніше про питання, розглянуті на засіданні Спільки ректорів, і акценти, які було поставлено.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

НАНУ — БІБЛІОТЕКАМ

Академічний книжковий подарунок

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича отримав особливий книжковий дарунок від однієї з потужних наукових академічних інституцій Національної академії наук України — Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. Під час третього обласного книжкового фестивалю «БукФест» (тема якого — «Нація, яка читає, — непереможна») у читальній залі Наукової бібліотеки університету відбулася презентація 70 подарованих фундаментальних видань.

Доцент кафедри української літератури Василь Костик презентує видання Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, подаровані науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Акція «Національна академія наук України — бібліотекам» розпочалася у серпні 2023 року як посвята річниці Незалежності України за ініціативи наукового колективу ІМФЕ ім. М.Т. Рильського.

У презентації унікальних академічних видань, надісланих до наукової бібліотеки університету, взяли участь студенти, науковці, викладачі й фахівці у галузях народознавства та мистецтвознавства.

Директор університетської книгозбірні доцент Михайло Зушман щиро привітав київських науковців — доктора історичних наук, провідного наукового співробітника відділу «Український етнологічний центр» ІМФЕ ім. М.Т. Рильського Теофіла Рендюка та наукового співробітника відділу «Архівні наукові фонди рукописів та фотозаписів», голову Ради молодих вчених Інституту Олександра Головка. До речі, Теофіл Рендюк — випускник історичного факультету Чернівецького університету.

Очільник бібліотеки назвав вагомим та потужним починання Національної академії наук України, в результаті чого стало можливим поповнення унікальними науковими виданнями фондів Наукової бібліотеки університету. Він подякував ученим НАНУ за підтримку освітня вищої школи та збагачення книгозбірень академічними українознавчими виданнями.

Директор повідомив також, що в університеті було проведено цикл заходів з популяризації академічних видань серед буковинської спільноти. Зокрема, кілька ознайомчих лекцій-презентацій провів доцент кафедри української літератури Василь Костик. Сьогодні подаровану літературу активно використовують в освітньому процесі викладачі, з нею зацікавлено працюють майбутні фахівці гуманітарних напрямів.

Виступаючи на одному з презентаційних заходів у стінах рідного вишу, доктор історичних наук Теофіл Рендюк розповів про широкі масштаби ініціативи «Національна академія наук України — бібліотекам», вона об'єднала Харків та Івано-Франківськ, Полтаву та Кропивницький, Черкаси та Одесу, і приємно, що тепер і Чернівці.

Розкішний книжковий подарунок від Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського — це напрацювання колективу за останні 20 років. Серед опатних і ґрунтовних видань — фундаментальний багатотомник «Етнографічний образ сучасної України» та чимало науково-популярних книжок з історії українського мистецтва й народної культури.

Серед мистецтвознавців особливу зацікавленість викликала «Українська музична енциклопедія» (наразі у 6 томах) — унікальне дослідження, в якому узагальнено сучасне бачення української музичної культури в контексті світових духовних досягнень у синхронному й діахронному вимірах. В енциклопедичних статтях зміщено чимало інформації про персоналії — композиторів, музикознавців, педагогів, виконавців, музичних режисерів, сценографів, хореографів та діячів інших сфер музичної культури — переважна частина якої вперше введена до наукового обігу. Окреслено різноманітність жанрів, інструментарій, музичне виконавство, розкрито діяльність мистецьких колективів, театрального й концертного життя; творчих і наукових шкіл; музичних установ та організацій, галузевих видавництв тощо.

«Українська музична енциклопедія» викликала неабиякий інтерес серед студентів кафедри музики, що вже понад тридцять років діє в закладі і є своєрідною родзинкою у стінах класичного університету. І це не випадково, адже саме Буковина подарувала Україні чимало відомих представників музичного мистецтва, імена яких можна знайти на сторінках енциклопедії: Дмитро Гнатюк, Михайло Ткач, Софія Ротару, Андрій Кушніренко, Володимир Івасюк, Назарій Яремчук.

Академічна наукова продукція надзвичайно зацікавила викладачів та здобувачів вищої освіти — загалом культурно-мистецьку еліту не лише Чернівців, а й усього Буковинського краю. А в перспективі — поглиблення співпраці Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, які уклали між собою про це угоду.

Тамара МАРУСИК,
докторка історичних наук,
професорка, проректорка
Чернівецького національного
університету імені Юрія
Федьковича

«Рятуймо ТНУ!»

АКТУАЛЬНА ТЕМА

Підземні бурі: моніторити можна, передбачити неможливо

Хвиля потужних землетрусів, один з яких 18 грудня 2023 р. стався в Китаї і забрав близько двох сотень людей, викликає великий резонанс у світі. Вже вкотре постають питання: чи можна передбачити підземні бурі та як уникнути їхніх руйнівних наслідків. На цих проблемах фокусує увагу і наша наукова спільнота. Питання сейсмічної небезпеки території України розглядалося й на засіданні Президії Національної академії наук, а також — порушувалося у численних інтерв'ю, зокрема і директора Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України, члена-кореспондента НАН Олександра Кендзера. Тож як аналізують науковці сейсмічні події та їхню ймовірність в Україні?

Зазвичай землетруси відбуваються у так званих сейсмічних поясах — місцях зіткнення літосферних плит. Континенти не статичні, вони постійно в русі, змінюють своє положення впродовж мільйонів років, унаслідок цього виникає тиск, який потім переходить у розвантаження у місцях контактів плит, а отже, призводить до землетрусів.

Хто «винен»?

Як констатував під час розгляду на засіданні Президії провідний науковий співробітник Інституту геофізики Дмитро Гринь, основними «винуватцями», приміром, руйнівного землетрусу в Туреччині рік тому, були Арабська й Анатолійська плити.

За словами Дмитра Миколайовича, ситуація протягом тривалого часу була неактивною, сейсмологи не звертали на неї увагу. В результаті того, що Арабська плита надавила на Анатолійську, відбулось розвантаження тектонічної напруги, адже сили тертя між плитами вже не могли утримувати їх у відносно статичному положенні. Як зауважив директор Інституту Олександр Кендзера, за шкалою MSK-64 землетрус у Туреччині потягнув на 9 балів.

Через катастрофічні руйнування під час землетрусів в українців виникає чимало запитань до влади, архітекторів, будівельників і, звісно, до науковців.

Наша країна розташована в південній частині сейсмічного поясу, який простягається через Португалію, Італію, Грецію, зону Вранча, Туреччину, Крим — до Кавказу. Найбільша сейсмічна активність в Україні спостерігається в південно-західній частині Одеської області, Передкарпатті, Закарпатті та Криму. Також землетруси трапляються і на платформній частині України, наприклад, на Дніпропетровщині, Полтавщині, Чернігівщині та Донеччині.

Для України основним джерелом небезпеки є сейсмоактивна зона, розташована на ділянці поєднання Південних і Східних Карпат у румунському повіті Вранча. Як зауважив Дмитро Гринь, ця зона є унікальним і цікавим з геологічного погляду місцем. Тут представлена вся глибинність землетрусів — від мантийних (близько 140 км) до поверхневих (15–20 км). Найбільші землетруси тут відбулися у 1940 році (7,4 бала), а також у 1977-му (7,5 бала). Тоді ж добряче тряснуло й Україну, зокрема і Київ. Останні землетруси у зоні Вранча трапились 17 грудня 2022 року (5,4 бала) і 6 лютого 2023-го (4,6 бала).

У Києві в 1977 році руйнувань і людських жертв не було, але, як розповідає Олександр Кендзера, люди перелякались, повибігали з будинків. Руйнування і людські жертви були після цих землетрусів у Румунії та Молдові. Частково — через якість будівництва.

Як розповідають сейсмологи, з 1990 року на території України не було сильних землетрусів від зони Вранча. «Це означає, що енергія або накопичується, або реалізується у вигляді маленьких землетрусів, які фіксуються тільки сейсмічними станціями», — зауважив Олександр Кендзера.

Інформація, що промайнула в мережах про те, що в Києві можливий семибальний землетрус, налякала багатьох. Як розповів Олександр Кендзера, за підрахунками вчених, на ґрунтах третьої категорії семибальний землетрус може виникнути раз на 5–10 тисяч років. «Це може статися і завтра, і через кілька тисячоліть, — пояснює він. — Ймовірність є, але коли це відбудеться, наука сказати не може».

Науковці згадували і про Кримський землетрус 1927-го, який завдав значних руйнувань на південному узбережжі півострова. «С думка — якщо будувати не на м'якому ґрунті, а на скельному, то можна захиститись від землетрусів, — розповів Олександр Кендзера. — Але виявилось, що це не так. Наприклад, «Ластівчине гніздо» було побудовано на скелях і у 1927 році зазнало значних руйнувань».

Чи є якісь передвісники?

Відповідаючи на численні запитання, і Олександр Кендзера, і Дмитро Гринь зауважують, що моніторити землетруси можна, а передбачити фактично неможливо. По-перше, через велику глибину, на якій вони виникають. По-друге, науковці поки не можуть зрозуміти фактори, які запускають механізми розвантаження. «Залишається оперу-

Жахливі наслідки землетрусу в Туреччині у лютому 2023 року

вати лише ймовірністю, — констатує Дмитро Гринь. — Наприклад, за 50 років на певній території було 10 землетрусів, і ми можемо сказати, що, ймовірно, у наступні 5 років там відбудеться землетрус».

У цьому контексті було згадано про європейський сейсмологічний проект AdriaAtyrau, у якому бере участь Інститут геофізики. Його мета — вивчення сейсмічності території країн, які розташовані біля Адріатичного моря, Альп і Карпат. Загалом у ньому беруть участь 1406 сейсмологічних станцій. Тут сконцентрована велика кількість сейсмологічного обладнання, але, як зауважують науковці, зовсім не факт, що цей пошук буде успішним.

Щодо землетрусу в Туреччині, то, як ішлося під час дискусії на засіданні Президії НАН, його не передбачили, адже ця зона була сейсмічно неактивною протягом тривалого часу.

Трапились випадки, коли землетрус нібито вдавалося передбачити. Як розповів Олександр Кендзера, у 1974 році в Китаї після відстеження передвісників, якими були різні геофізичні поля, фактично вдалося передбачити землетрус за 9 годин. Тоді китайці оголосили, що є надійний метод прогнозування, і тепер треба лише стежити за передвісниками. «Але природа довела, що з землетрусами не все так просто, — зауважив Олександр Кендзера. — Через півтора року в

тій самій системі розломів відбувся ще один землетрус, унаслідок якого загинуло маже 400 тисяч людей. Але передвісників — як минулого разу — не було».

Можливими провісниками землетрусів інколи вважають тварин. Але за кілька днів вони нічого «передбачати» не можуть.

— Так, тварини можуть відчувати коливання землі в низькочастотному діапазоні, в якому не відчуває людина — від 2 до 7 Гц, — пояснює Дмитро Гринь. — Землетрус відбувається не одномоментно, виникають рухи землі, які тварини відчують і відповідним чином реагують.

Олександр Кендзера згадав про спостереження за поведінкою ящірок на Чорноморському узбережжі — перед сильним землетрусом вони справді виповзають на поверхню. «Але виявилось, що ящірки так реагують не лише на землетруси, — зауважує науковець. — Тому й було зафіксовано величезну кількість неправдивих прогнозів».

Під час дискусії на Президії директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік Ярослав Яцків згадав про проект «Іоносат-Мікро», метою якого є вивчення динамічних процесів в іоносфері нашої планети за допомогою космічних та наземних вимірювань, для пошуку взаємозв'язку іоносферних збурень з процесами, зокрема у внутрішніх оболонках Землі. Але, за словами академіка, мине ще не один десяток років, поки людство досягне можливості прогнозування такого рівня.

Людство хвилює питання, чи можна навмисне ініціювати землетруси. Періодично виникають чутки про розроблення геофізичної зброї. Доводилось чути думку, що нібито й масовані обстріли здатні призвести до штучних катаклізмів. Але науковці поки не підтверджують такої можливості.

— Поки це фантастика, — зауважує Дмитро Гринь. — Теоретично ядерні заряди можна закласти на певну глибину. Але річ у тому, що землетруси виникають на глибині в десятки й сотні кілометрів. Тому постає технічна проблема — яким чином сфокусувати енергію, щоб відбулися тектонічні зсуви.

Мережа сейсмостанцій і карти

Для відстеження сейсмічних подій Інститут геофізики створив регіональну мережу сейсмічних спостережень. До неї у реальному часі надходить інформація про віддалені та місцеві землетруси.

— Національний центр сейсмологічних даних, який створено в інституті, здійснює збір і накопичення інформації, виконує оперативну оцінку сейсмологічної обстановки в регіонах України, забезпечує даними геофізичні дослідження внутрішньої будови Землі та роботи з сейсмічного захисту, — розповів Дмитро Гринь.

Сьогодні Інститут геофізики має 23 сейсмологічні станції, ще 7 розташовано у тимчасово окупованому Криму. На заході України працюють 16 станцій. Решта — на платформній частині України. Найновіша й найсучасніша станція Київ-IRIS експлуатується разом з Альбукеркською сейсмологічною лабораторією Геологічної служби США.

Її унікальність полягає в тому, що вона розташована на Українському кристалічному щиті на глибині 35 метрів, — зауважив Дмитро Гринь. — Щит починається у Вінницькій області, а закінчується фактично біля Азовського моря. Така протяжність і монолітність дає змогу відчувати надзвичайно «тихі» сейсмічні події. Наприклад, віддалені ядерні вибухи.

Для контролю за техногенними землетрусами було створено локальну мережу сейсмічних станцій в районі розташування Новодністровського комплексу ГЕС і ГАЕС. «Цікаво, що на цій території відбувалося дуже багато землетрусів переважно великої бальності, — розповів Дмитро Гринь. — Але коли гідрокаскад почали наповнювати водою, то відбулось перенаправлення напружень, і почало виникати багато землетрусів магнітудою 1,5–3 бали. Водночас великі землетруси припинились. Тобто маємо безпосередній вплив Новодністровської ГЕС на сейсмічну картину».

Інститут геофізики зібрав велику базу даних, завдяки чому було побудовано карту сейсмічності України від зони Вранча, на якій, окрім інформації про Вранчівські землетруси, позначено останні зафіксовані на нашій території коливання земної поверхні. Наприклад, у Чорному морі 27 лютого 2023 року був землетрус у 3,5 бала. На Закарпатті того ж дня — 3,3 бала, в Кривому Розі — 3 бали. Також було побудовано карту тектонічних порушень на території України.

— Всі ці карти лягли в основу карти загального сейсмічного районування території України, — наголосив Дмитро Гринь. — Вона увійшла до Державних будівельних норм, використовується в їхній новій редакції зразка 2019 року і є обов'язковою для всіх забудовників.

Неважливо, коли відбудеться землетрус, але важливо — де і якої

Під час Кримського землетрусу 1927 року постраждало і «Ластівчине гніздо»

сили, зауважують науковці. Проектуючи в конкретній місцевості сейсмостійкий будинок, греблю або АЕС, маємо знати, чи не розвалиться вони в разі максимально можливих землетрусів.

Отже, сьогодні захист від землетрусів полягає у широкому використанні сейсмостійкого проектування і будівництва. Як зауважив Дмитро Гринь, карти з різним розподілом сейсмічної небезпеки використовуються для об'єктів різного класу відповідальності. Наприклад, на Київщині будівлі, в яких не живуть люди, будуються з урахуванням 5-бального землетрусу. Якщо будівля має велику висотність або в ній може перебувати багато людей одночасно, то тут уже застосовується шестибальна зона. «Причому йдеться про ґрунти першої категорії», — додає Дмитро Гринь. — У разі зміни ґрунтів на другу категорію потрібно будувати вже під семибальну зону».

Або, скажімо, атомну станцію не можна будувати там, де може бути землетрус понад 8 балів.

Щодо будинків, які вже побудовано, то, за словами Олександра Кендзера, для визначення їхньої сейсмостійкості потрібно створити відповідну модель будівлі, порахувати, які напруження будуть на різних конструкціях, і зміцнити їх. Або зруйнувати цей будинок і побудувати інший.

Для проведення сейсмічного мікрорайонування Інститут геофізики розробив методику визначення кількісних параметрів сейсмічних впливів для сейсмічного захисту. Такі роботи проводились для Київської, Кременчуцької, Середньодніпровської ГЕС та Канівських ГЕС і ГАЕС, для нафтобази в Бродях, нафтопроводу «Дружба», газорозподільних станцій в Ужгороді, Барі, Яготині, Диканьці, для низки соціально-культурних і житлових об'єктів.

— Наприклад, житловий комплекс із трьох хмарочосів біля Повітрофлотського шляхопроводу в Києві, — розповів Дмитро Гринь. — Фактично Інститут геофізики гарантує, що проживання в цих будинках є безпечним і вони будуть стійкими до землетрусів у рамках Державних будівельних норм. А територія там дуже складна.

Інститут геофізики проводить такі роботи й для об'єкта «Укриття» на Чорнобильській АЕС. Зокрема, довелося перерахувати деякі показники з урахуванням дії зони Вранча, чого не було зроблено фірмою-проектувальником.

Враховуючи те, що сьогодні закордонне обладнання є надзвичайно дорогим і малодоступним, Інститут постійно створює власне, яке дає змогу розв'язувати низку нестандартних задач.

— Зокрема, ми розробили обладнання, яке можна ставити на поверхні будинку і фактично відстежувати в онлайн-режимі його «поведінку» під час дії сейсмічних хвиль, — розповів Дмитро Гринь. — Тобто ми бачимо відсутність або присутність резонансних частот, які є небезпечними для будинку. В принципі такі технології не нові. У США вони використовуються у шпиталях, де є лежачі люди, які не можуть бути дуже швидко евакуйовані.

Найкращий захист — дотримуватись норм

В Україні в нормативному плані ситуація краща, ніж, наприклад, у Туреччині. У нас є принаймні державні будівельні норми «Будівництво в сейсмічних районах України», картою з яких зобов'язані користуватися

тись усі, хто проектує, будує або експлуатує будинки. «В ДБН, з одного боку, є інформація, які максимальні землетруси з якою імовірністю за певний час будуть виникати, а з другого — з якою максимальною інтенсивністю вони будуть проявлятися у тому чи іншому місці на території України», — додає Олександр Володимирович.

Небезпечно будувати на розломах і біля них, але, виявляється, що під час землетрусів виникають сейсмічні хвилі, які, виходячи на поверхню, змінюють свою амплітуду вчетверо. «Дуже важливу роль відіграє будова середовища безпосередньо на самому будівельному майданчику», — пояснює Олександр Кендзера. — Певні хвилі можуть згасати, якісь залишаються незмінними, а якісь — підсилюватимуться. І щоб ті, хто проектує й будує, мали відповідну інформацію, треба вивчити складну картину можливих коливань і передбачити запас міцності».

Рятувальні роботи під час землетрусу в Китаї у грудні 2023 року

Землетрус у Туреччині 2023 року не передбачали, адже ця зона була сейсмічно неактивною протягом тривалого часу

Отже, за словами науковця, оцінка землетрусу в балах годиться для того, щоб наочно побачити, де є небезпека, а де її немає. Але цього недостатньо, щоб дати проектувальникам, будівельникам і експлуатаційникам інформацію про те, розвалиться будинок чи ні та яка конструкція може витримати.

Як ішлося під час дискусії, в Україні є фахівці, які можуть зробити такі розрахунки. Але поки що державні будівельні норми не вимагають, щоб для кожного будинку здійснювався динамічний розрахунок впливу землетрусів.

На папері нібито все добре. Але, як констатував Дмитро Гринь, в українському правовому полі немає установи, яка б контролювала будівельників. Олександр Кендзера додає, що після чергових реформ Державної будівельної інспекції фактично не залишилось інструментів до чогось примусити будівельників.

Останні тридцять років Київ та інші великі міста України будуються багатоповерхівками різного класу. «Чи всі забудовники дотримуються можливих розрахунків щодо сейсмостійкості?» — запитав академік Володимир Семиноженко Олександра Кендзера у своїй програмі «Про науку. Компетентно».

Відповідь: таких багато, але про всіх говорити не доводиться.

Ба більше, як констатував директор Інституту геофізики, у забудовників не зовсім правильне уявлення про те, що будинок, який спроектовано в сейсмостійкому варіанті, буде дорожчим, аніж «звичайний». «Сейсмостійкість — це не більший обсяг сталі й бетону», — пояснив Олександр Кендзера. — Захищатися потрібно в інший спосіб. Наприклад, там, де є резонанс, передбачити рухливість, розрахувати довжину прольотів, наявність стінок, які підпирають верхні поверхи тощо».

Розбудувати мережу

«Дуже позитивно є обставина, що саме наші науковці розробили карти загально- та мікросейсмічного зондування», — вважає президент НАН академік Анатолій Загородній. — Це має вкрай важливе значення для вибору будівельних майданчиків і планування будівництва».

ВИДАННЯ

ЄФТ визнало ще два українські журнали

Виконком Європейського фізичного товариства 29 січня цього року ухвалив рішення визнати ще два українські журнали: «Фізику і хімію твердого тіла» (засновник — Прикарпатський Національний університет імені Василя Стефаника) та *Semiconductor Physics, Quantum Electronics and Optoelectronics* (засновник — Інститут фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН). Обидва видання широко відомі серед фахової спільноти й індексуються в міжнародних наукометричних базах Scopus та WoS. Важливо, що у складі їхніх редколегій та серед рецензентів є помітне представництво іноземних учених (це — один із головних критеріїв для визнання з боку ЄФТ).

Нагадаю, що раніше ЄФТ уже визнало «Український фізичний журнал» (Інститут теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН), *Condensed Matter Physics* (Інститут фізики конденсованих систем НАН), «Журнал фізичних досліджень» (Львівський Національний університет імені Івана Франка). Отже, Україна за числом визнаних ЄФТ національних видань переважає сьогодні не лише Литву, Словаччину, Румунію та Болгарію (по 1 журналу), але й Польщу та Італію (по 2 журнали).

Щоправда, перед за числом визнаних ЄФТ журналів ведуть сьогодні не національні структури (академії, фізичні товариства тощо), а великі міжнародні видавництва, як-от *Institute of Physics Publishing* (22 видання), *Taylor and Francis Ltd.* (9 видань), *EDP Sciences* (7 видань), *Elsevier Science Publishers B.V.* та *Springer Verlag* (по 4 видання). Отже, приємно усвідомлювати, що принаймні за цим показником українська фізика випереджає відтепер знамениті наукові видавництва «Елсевір» та «Шпрінгер». А вже логотип ЄФТ

на обкладинці видання реально сприяє його «видимості» та авторитету серед міжнародної спільноти.

Визнання ще двох українських журналів стало наслідком цілеспрямованих зусиль Українського фізичного товариства, яке, входячи до ЄФТ, додає зараз значних зусиль для інформування європейської фізичної спільноти про ситуацію в Україні, що героїчно бореться за своє національне виживання, і разом з тим — за свободу всієї Європи.

Так, з метою обговорення конкретних шляхів допомоги українським фізиком, торік 22 червня в режимі онлайн відбулася робоча нарада президента ЄФТ Люка Берже та генерального секретаря ЄФТ Енн Павсей з делегованими для цього Координаційною радою УФТ віцепрезидентом УФТ Михайлом Белоголовським та членом КР УФТ, президентом УФТ у 2013–2016 рр. Максимом Стріхою.

За результатами цієї наради європейська сторона висловила, зокрема, готовність оперативно розглянути питання про визнання з боку ЄФТ фахових українських наукових журналів фізичного профілю, перелік яких сформує УФТ. Цей процес і було завершено в рамках трохи більш як пів року (зазвичай він забирає значно більше часу).

Щоправда, не всі запропоновані УФТ видання успішно пройшли процедуру: на заваді стали відсутність 1/3 іноземних членів у редколегіях та невелике представництво іноземних учених серед корпусу рецензентів. Але двері перед тими, кому не пощастило сьогодні, не зачинено назавжди: для цих видань це має стати стимулом привести свої редколегії та процедуру рецензування статей до вимог ЄФТ.

Максим СТРИХА,
член Координаційної ради УФТ

КОНКУРСИ

Конкурс на заміщення посади директора Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського Національної академії наук України

Національна академія наук України відповідно до свого Статуту та Методичних рекомендацій щодо особливостей обрання керівника державної наукової установи, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998 «Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової установи», оголошує конкурс на заміщення посади директора Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського Національної академії наук України.

З умовами конкурсу можна ознайомитися на офіційному сайті Національної академії наук України.

Документи претендентів приймає Відділення хімії Національ-

ної академії наук України до 28 лютого 2024 року.

У разі поштового відправлення датою подання документів вважається та, що зазначена на поштовому штампелі.

Документи, подані претендентами після закінчення встановленого строку, не розглядаються.

Дату проведення виборів директора Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського Національної академії наук України буде визначено після завершення приймання документів і повідомлено на офіційному сайті цієї установи.

Президія
Національної академії наук України

Дмитро ШУЛКІН

ПІД ПРИЦІЛОМ

Сторозтерзаний ворогом Харків

мріє про найтепліші знімки міста — салют у небі й усміхнені обличчя людей

Суть цієї книжки передає її заголовок — «Сторозтерзаний ворогом Харків». На обкладинці — телеграфним стилем інформація: «Вадим Беліков. Фотосвідчення. 2022–2023. Реалії російської агресії очима мирного харків'янина». Видавець: «Видавничий дім журналу «Пам'ятки України». Місце і рік видання: Київ. 2023-й.

...Тут же, на обкладинці, — вечірня освітлена панорама центру красивого українського міста, підсвічена електричними вогнями... Не одразу розумієш, що це тільки гарна заставка, «фотошпалери» мирного часу, які закривають панораму сьогоднішнього Харкова, який два роки, день у день і ніч у ніч жорстко, знівсіло поливають вогнем, нищать, розбивають, калічать рашистські заїди. Сьогоднішня драматична картина міста привідкривається... за обірваним шматком шпалери, оголюючи руїни, купи битого скла, цегли, пластикових, дерев'яних і залізних уламків... Дуже промовиста знахідка художника-дизайнера.

Ця книжка — унікальний документ часу, фотодокумент війни, який з першого її дня веде харків'янин Вадим Беліков (на фото). Фотодокументів за два роки зібрався на 400 сторінок.

«...У дворі багатопверхової панельки розірвана на частини прямим потраплянням снаряда автомашина «Шкода», що згоріла», — пише Вадим Беліков. Тут і далі кожний невеличкий епізод — наче картина, зафіксована об'єктивом фотоапарата.

«Дитячий садок. Сама будівля вціліла, тільки вибиті шибки, розбиті павільйони, пробиті осколками дитячі гірки й вигнуті вибуховою хвилею прості ґратчасті огорожі...»

Трохи далі — залишки торгового павільйону, його вміст розкиданий навколо, на гілках, гойдалках, просто на землі.

Три школи поряд.

У першій вибиті шибки близьким розривом снаряда «Град», залишки «труби» валяються поруч.

До другої школи снаряд прилетів у кут будівлі.

Третій дісталось найбільше — до центрального корпусу прилетіла ракета «Іскандер», це понад 400 кг бойової частини. Майже пів тонни вибухівки розбила будівлю школи на тріски...

За роком — зупинка тролейбуса. Кілька годин поспіль після обстрілу, тут, сидючи на землі, батько тримав за руку свого мертвого сина і молився. Все, що він міг для нього зробити — молитися. Хлопчик загинув на місці.

Пробиті стіни. Складені від попадань ракет перекриття будинків, каркаси, що вигоріли до бетону — навіть сажі не залишилося. Тут, у цьому дворі, я почув Тишу, мертву Тишу.

Фотолітописець позначив цей запис просто: «Квітневий Харків, Салтівка 2022 року».

У цій книжці небагато тексту. Тільки найнеобхідніше. Замість слів промовляють фотографії. 24 лютого 2022 року о 5-й годині ранку він побачив у своєму вікні на кухні, як з півночі летіли справжні ракети.

«За минулі місяці, — записує він у жовтні, — над моїм будинком про-

літали зовсім не міфічні американські страшилки з радянського минулого, а реальні російські винищувачі-бомбардувальники СУ-34, КР (крилаті ракети) «Калібр», БР (балістичні ракети) «Іскандер», ЗР (зенітні ракети) С-300, РСЗВ (реактивні системи залпового вогню) «Ураган», РСЗВ (реактивні системи залпового вогню) «Град».

Перші кілька днів я міг діяти тільки рефлекторно...Лише за кілька днів я зміг почати знову знімати. Фотографувати весь цей жах, який я бачив і чув. Більшість зняв, навіть не виходячи з дому, досить було просто відчинити вікно...»

Кілька місяців — майже щодня — Харків зазнавав найжорсткіших обстрілів, пригадує Вадим Беліков. Нерідко — по 60 обстрілів на добу. Райони Північної Салтівки, П'ятихаток практично перетворилися на руїну.

Спочатку Вадим фотографував усе, що бачив навколо себе: зруйновані оселі, побиті авто, дерева, вирви від прильотів. Він розповідає, що пуски російських ракет він почав знімати не одразу, а десь на початку червня. Ракети було добре видно з вікна його будинку. Спочатку думав, що зможе зафіксувати їх відеокамерою. Але, вочевидь, для цього була потрібна більш потужна професійна камера. Окрім вогняних «крапок», які незрозуміло звідки виходили й куди летіли, більше нічого не можна було побачити. Тоді він почав ракети фотографувати.

Журналістам «Суспільного» Вадим розповідав, що влітку 2022-го зорієнтуватися у часі знімання було нескладно: ракети на Харків рашисти пускали наче за розкладом. Спочатку били з 23.00 до півночі. Наступного дня — з 3.30, потім — з нуля годин... «Я відчиняв вікно, налаштував камеру, і коли особливо хмари, ракета ще не вийшла, але видно, як пішло засвітлення, я натискаю «пуск», і все виходить». Зараз б'ють без системи, каже він, спіймати кадр, навіть сидючи всю ніч за об'єктивом, неможливо. Той «крайній» раз, коли вдалося їх за-

фіксувати, пролунала «повітряна тривога», Вадим Беліков підскочив до вікна і встиг відзняти чотири пуски, а перших два пропустив.

Фотографії харків'янина дедалі частіше з'являлися в мережах, засобах масової інформації, і в Україні, і за кордоном. А одну зі світлин було вміщено на першій сторінці газети *The Washington Post*.

З цієї фотографії почалося знайомство Вадима Белікова з партнером газети «Світ» — Українсько-польським інформаційним центром «Незалежний Медіа Форум», зокрема виконавчим директором Ради форуму, відомим видавцем і журналістом Анатолієм Сериковим. З'явилася низка публікацій, а також виникла ідея проекту «Сторозтерзаний ворогом Харків» і було проведено медіапрезентацію проекту в Ягеллонському університеті Кракова.

Книжка-фотозвинувачення злочинців рашизму побачила світ коштом Міністерства культури та інформаційної політики України у знаковій серії «Бібліотека журналу «Пам'ятки України» з передмовою Анатолія Серикова. Тираж книжки — 1000 примірників. Розповсюдження — безплатне.

Звичайно, тисяча примірників для такої книжки — зовсім не ти-

раж. Але віримо, що настануть інші часи, інші можливості — і для держави, і для людей. І книжку можна буде перевидати нормальним тиражем. А поки що такі книжки повинні потрапляти туди, де їх можуть побачити й прочитати якомога більше людей. Насамперед — у бібліотеки. А також — у ті структури, які готують належні докази для Міжнародного кримінального суду щодо воєнних злочинів росії.

Завершуючи передмову до книжки «Сторозтерзаний ворогом Харків», Анатолій Сериков наводить слова Вадима Белікова: «Війна триває, і харків'яни до неї звикли. Та й увесь світ, схоже, теж. Вже буденними здаються фотографії запусків ракет по моему місту з російського белгорода. Я продовжую знімати, співпрацюю з інформаційною агенцією США *Associated Press*. Дивляюся у контрасти між життям і смертю, теплом і холодом. Але мрію зняти спалахи у харківському небі на честь закінчення війни — ото буде салют! Думаю, це будуть найтепліші знімки мого міста — салют у небі й усміхнені обличчя харків'ян».

Нам усім цього дуже хочеться. І так і буде.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

